

Dakloze gezinnen in de steek

Kinderombudsmannen uit de grote steden en de kinderrechtenorganisatie Defence for Children hebben de noodklok geluid omdat er in Nederland steeds meer gezinnen met kinderen dakloos zijn of dreigen te raken. Voor hen biedt de Wet maatschappelijke ondersteuning (WMO) geen uitkomst.

TEKST: ASTRID VAN UNEN

“Het is een groot drama”, zegt Anne Martien van der Does, kindermobdsman voor de gemeente Amsterdam. Ze noemt het een oud probleem dat nu weer oppopt. En ze schetst het type gezin dat steeds vaker tussen wal en schip dreigt te raken. “Denk bijvoorbeeld aan gezinnen, waarvan de partners uit elkaar gaan en die graag bij elkaar in de buurt wonen om samen voor de kinderen te kunnen zorgen, of aan gezinnen die terugkeren na een tijdje in het buitenland te hebben gezeten. Dat zijn gezinnen die vaak een hechte band hebben met een bepaalde gemeente, maar toch niet voor een woning in aanmerking komen. Als je bijvoorbeeld gaat scheiden, heb je geen recht op een urgentiebewijs omdat je eigenlijk je dakloosheid aan jezelf te danken zou hebben: *dan had je maar niet moeten scheiden*. De gemeenten willen alleen de *eigen* burgers helpen. In Amsterdam gaat het nu heel ver, hier moet je minimaal vier jaar ingeschreven staan voordat je op hulp kunt rekenen. Een heel streng beleid, waardoor heel veel burgers tussen wal en schip vallen. Dat moet ook wel, maar in andere gemeenten is de eis twee jaar.”

Geen multi-problematiek

Ook Mariëlle Bahlmann, juridisch adviseur bij Defence for Children, spreekt van een urgent probleem. “Een aantal jaren geleden hadden we op onze kinderrechtshelpdesk nauwelijks gezinnen die dakloos raakten. Nu zien we een toename van meldingen. Wij horen dat op het moment dat een gezin dakloos is of dreigt te raken, het niet wordt toegelaten tot de maatschappelijke opvang. De ouders krijgen te horen dat ze zelfredzaam zijn, omdat er geen multi-problematiek is. Wij zeggen: gezinnen die op straat raken, zijn per definitie niet zelfredzaam, omdat er kinderen bij betrokken zijn. Bijkomend probleem is dat er woningtekort heerst, dus deze gezinnen kunnen niet zelf op zoek naar een woning. Ze vallen eigenlijk tussen wal en schip.”

Bahlmann schetst hetzelfde type gezin als Van der Does: remigranten of gescheiden ouders die feitelijk nergens terecht kunnen. En van de regen in de drup raken. “Heel vaak horen wij van gezinnen die geen hulp krijgen en op straat dreigen te raken, dat wordt bedreigd met een melding bij Veilig Thuis om de kinde-

met kinderen gelaten

Recht op water

ren uit huis te plaatsen. Terwijl dit juridisch echt niet is toegestaan. Enkel armoede of financiële problemen mogen geen reden zijn om een kind bij zijn ouders weg te halen."

Geen band met gemeente

Al in december 2019 stuurde zowel de nationale als de gemeentelijke kinderombudsmannen gezamenlijk een brief aan premier Rutte met het verzoek hiertegen iets te doen. Op 31 maart van dit jaar publiceerde Van der Does een rapport met aanbevelingen over de Amsterdamse situatie. Dit naar aanleiding van de sluiting in februari van de Covid-opvang in het Teleporthotel, waardoor weer duidelijk werd dat er voor dit soort gezinnen geen vangnet is. Uit het onderzoek blijkt onder meer dat kinderen onvoldoende gehoord worden als gemeenten beslissingen moeten nemen over hulp aan gezinnen. Ze pleit er dan ook voor dat gemeenten in dit soort situaties het Stappenplan 'Het beste besluit' van de Nationale Kinderombudsman gebruiken.

"Het is de taak van de Rijksoverheid om dit op te lossen", zegt Van der Does. "De kern is: er zijn een heleboel gezinnen die de status hebben om in Nederland te verblijven, maar geen band hebben met enige gemeente, waardoor ze geen beroep kunnen doen op gemeentelijke hulp. Deze gezinnen zijn niet anders dan die uit Syrië of Afghanistan, of de gezinnen die nu uit Oekraïne zijn gevlucht. Waarom zij niet worden geholpen door de Staat en afgewenteld worden op de gemeenten is een raadsel. Want gemeentes hebben geen juridische verplichting om hen op te vangen. De ingang bij de gemeenten is via de WMO. Maar die is niet bedoeld voor gezinnen waarvan het enige probleem is dat ze geen dak boven hun hoofd hebben."

Bescherming van gezinsleven

Bahlmann benadrukt dat deze problemen vooral in de laatste vijf jaar verergerd zijn. "Strikt genomen is de maatschappelijke opvang bedoeld voor mensen die niet zelfredzaam zijn. Maar deze gezinnen kunnen niet op eigen kracht een woning vinden, omdat die woningen er gewoon niet zijn, waardoor de problemen in een gezin alleen maar verergeren. Wij vinden dat er een oplossing moet komen voor dit soort gezinnen, die eigenlijk alleen een huisvestingsvraag hebben."

Volgens het VN-verdrag over de Rechten van het Kind

heeft een kind recht op onderdak en bescherming van zijn gezinsleven. "Dat betekent dat het niet vanwege armoede of financiële problematiek van zijn ouders gescheiden mag worden", zegt Bahlmann. "We hebben gehoord van een gezin dat daadwerkelijk de nacht op straat moest doorbrengen, een moeder met twee kinderen, omdat ze niet werden toegelaten tot de maatschappelijke opvang."

We horen vaak dat wordt bedreigd met een melding bij Veilig Thuis om de kinderen uit huis te plaatsen

Geen behoorlijk gezinsleven

In Amsterdam zijn heel veel gezinnen die niet goed wonen, zegt Van der Does. Wel duizenden, zo niet tienduizenden. Inwonend op een kleine kamer, overdag niet thuis mogen zijn, of in een kind-onveilige situatie. Het aantal gezinnen dat zich bij de GGD meldt, omdat ze echt dakloos dreigen te raken, komt neer op tientallen per week. "Ze blijken meestal gelukkig wel een netwerk te hebben. Uiteindelijk zijn hier geen gezinnen met kinderen die op straat belanden, omdat in het uiterste geval de gemeente een hostel financiert. Dat is niet ideaal, want dan zitten ze met z'n allen op één kamer, soms zonder kookfaciliteiten. En er is geen vooruitzicht, want er zijn geen woningen, dus dit duurt soms jarenlang. Dat is heel naar. Zo'n gezin leeft niet op straat, maar kan ook geen behoorlijk gezinsleven opbouwen."

Oplossing uit Den Haag

Voor zowel de kinderombudsman als Defence for Children ligt de oplossing bij de overheid. "Voor de mensen die bij ons komen – die denk ik het topje van de ijsberg vormen – proberen we met gemeenten en

Defence for Children heeft onlangs een rechtszaak aangespannen tegen de Nederlandse Staat en de waterbedrijven Dunea en PWN, omdat ze gezinnen met betalingsachterstanden afsluiten van water, en daarmee het recht van kinderen op water, met voeten hebben getreden. De rechter bepaalde echter dat het in zijn algemeenheid niet onrechtmatig is om gezinnen met kinderen van het water af te sluiten. Juridisch adviseur Mariëlle Bahlmann zegt: "Daar zijn wij het niet mee eens. Als ouders de waterrekening niet kunnen betalen, mogen kinderen hiervoor niet gestraft worden. We beraden ons dus op deze uitspraak en kijken of we in hoger beroep gaan."

opvanginstellingen te bellen om een plekje te regelen", vertelt Bahlmann. "Vaak horen we: *de maatschappelijke opvang is vol*. Maar dat is geen reden om geen hulp te bieden. Dan kan de gemeente een plekje in een vakantiepark of een hotel regelen en dat gebeurt soms ook. Maar in elke zaak moet je hier zelf achteraan gaan, omdat er geen beleid op is. Soms is het heel spannend, en we kennen zaken waarin de advocaat het hotel heeft betaald, omdat de gemeente niks heeft gedaan. Of dat je als gezin naar de rechter moet stappen omdat je er met de gemeente niet uitkomt. Hier wordt veel over geprocedeerd."

Van der Does stelt dat er helaas 'geen panklare oplossing' is, behalve dat Den Haag hiervan werk moet maken. "De woningnood is een groot probleem. Het gebrek aan betaalbare huurwoningen, maar ook aan betaalbare koopwoningen, is enorm. Deze gezinnen, die een Nederlands paspoort hebben, worden slechter behandeld dan degenen die hun status aan de IND te danken hebben. Daar is helemaal geen reden voor. Wat mij betreft moeten ze gelijk behandeld worden. De gemeente Amsterdam is het met mij eens, en lobbyt in Den Haag voor een oplossing. Zij zeggen: het is geen Amsterdams probleem. Volgens onze definitie zijn het geen Amsterdammers, dus waarom moeten wij ze in Amsterdam helpen? In uiterste gevallen worden die gezinnen wel geholpen, maar alleen omdat er geen andere mogelijkheid meer is."